

HUSUSİ DAMGALI PASAPORT AVUKATLARIN YASAL HAKKIDIR!

Av. Murat USLU

İzmir Barosu Üyesi

Uzun bir süreden beri avukatların büyük bir çoğunluğu "hususî damgalı pasaport" istegini dillendiriyor. Bu isteği haklı, normal ve doğal bulanlar olduğu gibi ayrıcalık isteği olarak yorumlayanlar da var, elbet. İstegini, TBMM Dilekçe Komisyonuna yazılı olarak ve yasal gerekçelerini ekleyerek ileten meslektaşımız Murat Uslu'nun dilekçesini bilginize sunuyoruz. Farklı bir görüşü ileri sürmek ve savunmak isteyen meslektaşlarımızın yazılarını da beklediğimizi belirtmek isteriz.

Pasaport Kanunu hükümleri gereğince ülkemizde dört tip pasaport kullanılmaktadır. Bunlar; i) diplomatik (kırmızı), ii) hususî damgalı (yeşil), iii) hizmet damgalı (gri) ve iv) umuma mahsus (mavi) pasaportlardır. *Diplomatik pasaportlar*, üst düzey siyasetçi, bürokrat ve diplomatlara görevleri süresince, *hususî damgalı pasaportlar*, emeklilikleri de dâhil olmak üzere belirli bir dereceye yükselmiş memurlar ve kamu görevlilerine, *hizmet damgalı pasaportlar*, resmî görev nedeniyle yurtdışına gönderilmiş olup, diplomatik ve hususî damgalı pasaport sahib olmayanları yurtdışı görev süresiyle sınırlı olarak verilmektedir. *Umuma mahsus pasaport* sahibi olmak ise her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının hakkıdır.

Avukatlar, Pasaport Kanununun ilgili maddelerinde gösterilenlerin hiçbirisine dâhil olmadıklarından umuma mahsus pasaport kullanılmaktadırlar. Ancak avukatlara hususî damgalı pasaport imkânının tanınması

olması, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Şöyle ki:

Avukatlık Kanununun 1. maddesine göre "avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir. Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder". Dolayısıyla avukatlık, kendine özgü nitelikte (sui generis) bir kamu görevidir. Keza Anayasa Mahkemesi de 23.06.1989 T., 1988/30 E., 1989/27 K. sayılı kararında avukatlık mesleği ile ilgili önemli nitelendirmelerde bulunmuştur. İlgili bölümler aynen şöyledir:

"(...)Avukatlık Yasası'nın 1. maddesine göre '(...)kamu hizmeti ve serbest bir meslek(...)' olan avukatlık iki yönüdür. Hem 'kamu hizmeti' hem 'serbest meslek' niteliği, serbest meslek çalışmalarını yürütürken görev yapılan alanın kamusal ağırlığına dayanmaktadır. Adalet, yargı, hukuk işleri, kamu hizmetinin en yoğun olduğu 'kamu' kavramının anlam olarak en önde geldiği alandır. Avukatlık Yasasının 'Avukatlığın amacı' başlıklı 2. maddesi, bu gerçekleri uygulamaya yansıtın özgün kuraldır. Tüm bu kurallar, yinelenmesinde yarar olmayan nice tanım, anlatım ve değerlendirmeler, avukatlığın kamusal yönü ağır basan bir meslek olduğu gerçeğini doğrulamaktadır. Bilgi ve deneyimlerini öncelikle adalet hizmetine vererek, adalete ve hakkaniyete uygun çözümler için hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasında yargı organlarıyla yetkili kurul ve kurumlara yardımcı görev bilen avukatın, hukuk devletinin yargı düzeni içindeki yeri özelliği taşımaktadır. Adaletin sav, savunma ve yargı öğelerinden savunma bölümünün temsilcisi, başlıca görevlisi olan avukatın hem temsil ettiği kişiler, hem de onlarında görev yaptığı hakim, savcı ve yetkili diğer kurul ve kurumlara inan, güven ve saygı ile harşlanması gerekir..."

Avukatın kamu görevi ifa ettiği vurgusu, çeşitli kanun hükümlerinde de kendisini göstermektedir. Örneğin

Avukatlık Kanunu'nun 62. maddesine göre, avukat sıfatı ile veya Türkiye Barolar Birliği'nin ya da baroların organlarında görevli olarak kendisine verilmiş bulunan görev ve yetkiyi kötüye kullanan avukat, Türk Ceza Kanununun ancak kamu görevlileri tarafından işlenebilen görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin 257'nci maddesi hükümlerine göre cezalandırılacaktır.

Türk Ceza Kanununun "Tanımlar" kenar başlıklı 6. maddesinin (c) bendinde kamu görevlisi deyiminden "kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi", aynı maddenin (d) bendinde ise, yargı görevi yapan deyiminden "yüksek mahkemeler ve adli, idari ve askerî mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar"ın anlaşılacağı hükme bağlanmıştır.

Başta Avukatlık Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerince öngörüldüğü üzere, yargının kurucu unsuru olup, kamu görevi niteliğinde bir meslek ifa eden avukatlara, yargının diğer kurucu unsurları olan hakimler ve savcılara tanınan hususî damgalı pasaporta sahip olma hakkının tanınması, Anayasasının hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkeleri ile ilgili 2. ve 10. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir.

Zira bir mesleğe sahip olmak, kişiye belirli yükümlü-

lükler getirdiği kadar, birtakım haklar da bahsetmektedir. Bir hukuk devletinden beklenen, hak ve ödevler dengesini makul ve kabul edilebilir bir oranda kurmasıdır. Avukatlara yükümlülük konusunda cömert davranılırken, hak tanımaya gelince çekingen olunması, bu dengenin gerektiği gibi gözetilmediğini ortaya koymaktadır.

Örnek vermek gerekirse avukatlar, yukarıda belirtildiği gibi görevlerini kötüye kullandıkları takdirde kamu görevlisi gibi yargılanmaktadırlar. Ancak kendilerine Türkiye Barolar Birliği tarafından verilen avukat kimliği, Avukatlık Kanunu'nun 9. maddesi gereğince resmi belge niteliğinde olmasına rağmen, hâlâ birçok kamu kurumu tarafından dahi kabul görmemektedir.

Yine Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesine göre hukuki meselelerde mütalâa vermek ve adli işlemleri takip etmek avukatların tekelinde olmasına; aynı kanunun 56. maddesine göre, avukatın herhangi bir yargı merciin kararı gerekmeksizin bizzat tebligat yapma hakkı bulunmasına rağmen bu hükümler uygulama alanı bulamamaktadır.

Öte yandan Pasaport Kanununun, kimlere hususî damgalı pasaport verileceğine ilişkin 14'üncü maddesinin A bendinde, "sözleşmeli olarak çalıştırılan Devlet memurları ve diğer kamu görevlilerine" de hususî damgalı pasaport verileceği hükme bağlanmıştır. Bir kere sözleşmeli olarak çalıştırılan devlet memurlarına bile hususî damgalı pasaport verilirken, avukatların bu haktan mahrum bırakılması adil değildir.

Ayrıca "diğer kamu görevlileri" şeklinde bir tanımla-

ma ile söz konusu haktan yararlanabileceklerin kapsamı oldukça genişletilmiş olduğundan, kamu görevi ifa eden avukatlara hususî damgalı pasaport verilmesi de pekâlâ mümkün olmalıdır.

Bu noktada bir hususa değinmekte fayda vardır: Schengen müktesebatına tâbi olan Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkenin, Türkiye'ye özgü bir pasaport türü olan hususî damgalı pasaporta vize muafiyeti tanınmasının en önemli nedeni, söz konusu pasaport hâmillerinin kendi ülkelerine iltica etmeyecekleri yönünde Türkiye Cumhuriyeti devletinin güvencesini kabul etmeleridir.

Bununla birlikte, Pasaport Kanunu'nun 14. maddesinin A bendinin ikinci fıkrasına göre, memuriyetten istifa etmiş olanlar dahi, o tarihe kadar kanunda gösterilen derecelere ilerlemiş

iseler hususî damgalı pasaport sahibi olabilmektedirler. Yani devletle hiçbir hukukî bağı kalmamış kişilere ve hatta bunların eşleri ve çocuklarına, beraber seyahat etme zorunluluğu dahi olmaksızın hususî damgalı pasaport verilirken, yargının kurucu unsurlarından olan ve onursal bir meslek ifa eden avukatlara, yabancı ülke konsolosluklarında muhtemel kaçak göçmen muamelesi yapılmasına göz yumulmasının, bir hukuk devleti için kabul edilebilir olduğunu söylemek güçtür.

Her ne kadar son zamanlardaki başarılı diplomatik çalışmalar sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına vize uygulayan ülkelerin sayısı azalmakta ise de, Dışişleri Bakanlığının resmi verilerine göre 135 ülke, umuma mahsus pasaport hâmillerine vize uygulamaktadır. Schengen müktesebatına tâbi Avrupa Birliği ülke-

ri başta olmak üzere, birçok gelişmiş ülkenin vize başvurusunda istediği belgeler, başvuruları küçük düşürdüğü gibi mahremiyetini de ihlâl etmektedir.

Avukatlar umuma mahsus pasaport sahibi olduklarından, uygulanan vize rejimleri nedeniyle yurtdışına seyahat etmekte ve iş yapmakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca, örneğin 40 yıldır mesleği icra eden bir avukat, memuriyetten istifa ettikten sonra özel hastanede çalışan bir doktorun, hususî pasaport sahibi olan ev hanımı eşi ve üniversitede okuyan çocukları kadar müteber (!) sayılmadığından, yabancı ülke konsoloslukları tarafından omur kırıcı muamelelere maruz kalabilmektedir. Esasen bu durum, yargının kurucu unsuru kabul ettiği avukatın söz konusu muameleleri reva gören Türkiye Cumhuriyeti devletinin itibarını zedelemektedir. Bundan başka, vize başvurusu için diplomatik temsilcilikleri aracılığıyla yabancı ülkelere her yıl ödenen milyonlarca liralık döviz de hesaba katıldığında, ülkemizin uğradığı maddî ve manevî zararın boyutu ortaya çıkacaktır.

Dolayısıyla, Pasaport Kanununda değişiklik yapılarak, hâkim ve savcılar meslekte ortalama kaç yıl geçirdikten sonra hususî damgalı pasaport almaya hak kazanıyorlarsa; o kadar yıldır mesleğini ifa eden avukatlara da aynı hak tanınmalıdır. Bu sürenin 10 yıl olarak kabul edilmesi ise makul olacaktır. Bu nedenle Pasaport Kanununun 14. maddesinin A bendinin birinci fıkrasına, "meslekte 10 yılını doldurmuş olan avukatlara" ifadesinin eklenmesi şeklindeki kanun değişikliği yapılması kanımca haklı ve doğru olacaktır.